

ADOLF BIBIČ

Študij politologije

(Nekaj izhodišč k njegovi vsebini, členitvi in funkcijah glede na reformo študija)

I

Študij politične znanosti je ena izmed bistvenih sestavin družboslovnega študija sodobne univerze. Kot posebno področje se je ta študij izoblikoval v Evropi zlasti po drugi svetovni vojni (v ZDA že prej), posebej intenzivno pa v 60. in 70. letih. Uvedba politološkega študija je bila izraz: 1. potrebe po globljem spoznavanju političnega pojava, ki je postajalo vse pomembnejši vidik družbenega življenja; 2. nanašalo se je in se nanaša na vse večjo interdependenco med sodobnimi družbami in čedalje večji pomen globalnih problemov, ki so skupni vsemu človeštvu; 3. kompleksnost in diferenciranost družbenega življenja sta zahtevali in zahtevata nove poklicne profile, kar je privedlo tudi do zdiferenciranja politološkega profila tako za notranjepolitične kot za mednarodnopolitične odnose.

Tudi politološki študij na FSPN je skušal bolj ali manj slediti temu trendu. Razvijal se je od začetnega dokaj splošnega in v glavnem iz skupka različnih družbenih ved sestavljenega učnega načrta (»politične vede«) v tradicionalnem smislu k čedalje bolj diferenciranemu in ob nujni interdisciplinarnosti politološko poudarjenemu ter z dokajšnjim fondom metodoloških predmetov podprtemu teoretičnemu študiju. Zadnje spremembe so uvedle večjo stopnjo avtonomije med družbenopolitičnim študijem in študijem mednarodnih odnosov, čeprav je treba reči, da so se kadrovske predpostavke za doslednejšo uresničitev tega koncepta začele oblikovati le postopoma.

Sedanji časi zahtevajo, podobno kot za druge družbene vede, da se tudi študij politologije ponovno premisli. Treba je upoštevati splošne civilizacijske trende, ki v vsem razvitem svetu postavljajo pred politologe nove izzive (večja analitičnost in globalizacija), in tudi družbenopolitične spremembe, ki s političnim pluralizmom, obnovo parlamentarne demokracije in z novo opredelitvijo položaja Republike Slovenije v odnosu do Jugoslavije in do mednarodnega okolja (zlasti s težnjo po vključevanju v Evropo) zahtevajo strateške premisleke o razvoju politične znanosti kot celote in njenih posameznih disciplin. Premisleki so potrebni torej tako zaradi reforme države (razvoj socialne pravne države) kot zaradi zahteve po oblikovanju avtonomne civilne družbe ter pomena razvitega sveta in mednarodne skupnosti za nas. Bolj kot kdaj koli prej se zastavlja vprašanje, kako razvijati politološke discipline v skladu s strogimi metodološkimi znanstvenimi standardi in kako oblikovati smotno povezavo teoretičnega in empiričnega raziskovanja, ki bo upoštevalo tako politične procese kot politične institucije, tako demokratičnost kot učinkovitost individualnega in zlasti kolektivnega političnega delovanja. Nova univerzalnost sveta po koncu hladne vojne to terja in tudi omogoča.

II

Pri premisleku politološkega študija je treba upoštevati delovna področja, na katerih se politologi pri nas in v tujini zaposlujejo. Sem sodijo zlasti.

- delo v državni upravi in v javnih službah
- zaposlitev pri političnih strankah in v parlamentu,
- delo v izobraževalnih institucijah,
- zaposlitev v interesnih združenjih,
- delo pri množičnih medijih,
- zaposlitev v velikih gospodarskih organizacijah,
- zaposlitev na področju zunanje politike, v konzularni in diplomatski službi, v evropskih in mednarodnih organizacijah,
- zaposlitev v raziskovalni dejavnosti in v raziskovalnih institucijah.

III

Sodobna politologija je izoblikovala med drugimi tale študijska področja in discipline:

- Politična teorija in zgodovina političnih idej*
- Temeljni pojmi politične znanosti in njihove teoretične povezave
- Politična zgodovina novejšje dobe
- Zgodovina političnih idej
- Sodobne politične teorije in ideologije
- Metode politične znanosti*
- Teorija znanosti in metodologija
- Kvalitativne in kvantitativne metode, predvsem empiričnega družboslovnega raziskovanja
- Statistika in informatika
- Tematsko usmerjeni uvodi v tehnike znanstvenega dela
- Politični sistem Slovenije (Jugoslavije)*
- Zgodovinske osnove
- Ustavni in državni sistem, vključno z upravo
- Politična socializacija in komunikacija, volitve, partije, združenja in socialna gibanja
- Ekonomski in politični odnosi
- Analiza in primerjava sodobnih političnih sistemov*
- Kvalitativna in kvantitativna primerjalna analiza
- Uporaba socialnih in političnih kazalnikov za primerjavo
- Podobnosti in razlike med sodobnimi političnimi sistemi
- Primerjava posameznih institucij in držav
- Mednarodni odnosi in zunanja politika*
- Temeljni problemi in struktura mednarodnih odnosov
- Zunanji odnosi in politika posamezne države
- Mednarodne organizacije, regionalne skupnosti
- Politika in gospodarstvo*
- Politika in ekonomski procesi; politična ekonomija
- Mednarodni ekonomski odnosi, zlasti denarna politika
- Problem socializacije in privatizacije v ekonomiji in družbi
- Politična kultura in socializacija*
- Politična antropologija
- Politična etika
- Politična kultura

Didaktika in metodika političnega izobraževanja

Navedeni seznam politoloških področij gotovo ni popoln niti glede na obstoječe predmete na FSPN in še manj glede na druge države. Izdelan je predvsem kot pripomoček za razmislek o bistveni strukturi discipline, ki ustreza celovitosti členitve političnega. Tukaj npr. nismo navedli takega ključnega področja, kot so evropske študije in kot je analiza politik z javno upravo. Ravno ti dve področji študija in raziskovanja sta tako pomembni, da ju moramo posebej vsaj shematično razčleniti.

a) *Evropske študije:*

- Politična ekonomija Evrope (ES)
- Evropske politične institucije (z evropskimi strankami in interesnimi skupinami)

- Evropske kulture in znanstvene institucije
- Zgodovina evropske ideje
- Slovenci in Evropa
- Regulativni procesi v Evropi (evropsko pravo itd.).

b) *Analiza politik in javna uprava*

- Analiza politik
- Sodobna država in njene politike
- Uvod v teorijo organizacije in javno upravo
- Analiza politik na posameznih področjih
- Upravni delavci
- Racionalizacija in učinkovitost javne uprave
- Javne finance
- Ekspertno znanje v javni upravi itd.

Seveda se členitev na področja, discipline in tematike politične znanosti s tem ne konča. Našteti bi bilo treba tudi politične stranke, interesne skupine, analizo politične argumentacije, politično retoriko, politično propagando in politične komunikacije, nove tehnologije in politiko, raziskovanje konfliktov in miru, zakonodajne procese, javno mnenje in druge možne tematike in vidike makro- in mikropolitike, notranje in zunanje politike. Vsemu temu bi bilo treba priključiti tudi management na področju javne uprave itd. Sodobne teorije demokracije bi lahko bile tudi posebno področje, kolikor ne bi bile zajete, kar bi bilo najboljšje, v uvodu v politično znanost oziroma v politični teoriji.

IV

Politološki študij naj bi tudi v prihodnje ostal bistveno zasnovan na interdisciplinarnosti. Katere discipline in tematike naj bi poleg politoloških še obsegal, je vprašanje nadaljnjih razprav in premislekov. Očitno je, da takšen obseg in takšno število nepolitoloških predmetov, kot sta bila doslej, ne bosta več možna. Poleg tega bo treba dejansko proučiti, koliko je treba in mogoče prilagoditi druge discipline, zlasti metodološke, raziskovanju politoloških pojavov. S tem v zvezi bi bilo treba razmišljati o večji politometrični zasnovanosti zlasti nekaterih disciplin. Del metodoloških znanj bi bilo treba posredovati v višjih letnikih v povezavi s posebnimi projekti in predmeti. Na vsak način pa je očitno, da politologija ne bo mogla brez navezav na zgodovinska, filozofska, sociološka, ekonomska, socialnopsihološka, itd. znanja. Posebej pomembna za politologe so zlasti določena ekonomska znanja, npr. iz denarne politike.

Vprašanje je tudi, koliko bodo druge smeri in celotni študij vztrajale pri interdisciplinarnosti, koliko bodo politološke vsebine zastopane v študiju sociologije,

komunikologije, obramboslovja itd. Ne iz formalnega načela recipročnosti, marveč iz zahtev sodobnega družboslovnega študija izhaja potreba, da morajo sorodne smeri vsebovati tudi moderna in teoretična, komparativna znanja, znanja iz političnega sistema, novejših političnih idej in mednarodnih odnosov. Zapiranje disciplin ne bi upravičevalo samostojne fakultete, katere študij mora temeljiti na interdisciplinarnosti.

Vprašanje je, kako v bodoče organizacijsko zastaviti politološki študij. Ideje o večjem številu kateder ne zavračam, toda to bo ustvarilo nove probleme partikularizma. Prav tako ne bi moglo veljati načelo, da pomeni obstoj katedre že avtomatično tudi obstoj samostojne študijske smeri in podsmeri. Mislim, da bi politološki študij lahko obsegal tele smeri:

1. Teoretsko-analitski študij
2. Analiza politik (z javno upravo)
3. Mednarodni odnosi
4. Evropske študije.

Poleg tega bi bilo možno razmišljati o uvedbi A- in B- študija politologije (doslej smo imeli poleg temeljnega B-študij) in ga še bolj odpreti drugim fakultetam in doseči z njimi dogovor o tem. Jasno je seveda, da bi vsi študiji obsegali temeljne discipline: Uvod v politično znanost; Zgodovinsko političnih idej; Novejšo politično zgodovino; Politični sistem Slovenije (Jugoslavije); Mednarodne odnose; Komparativne politične sisteme in morda še katere, medtem ko bi za smeri veljali svežnji delno obveznih in delno neobveznih predmetov, v katere bi sodile tudi discipline iz drugih smeri fakultetnega študija (in celo z drugih fakultet).

Mislim, da bi se morali zavedati, da je treba zagotoviti vsem smerem možnosti ne samo za obstoj, marveč tudi za razvoj. Zdrava konkurenca ne bi smela ogroziti drugih. Glede na vsebino politologije in na njene perspektivne interese je okvir družboslovne fakultete, v kakršno se razvija FSPN, dokaj obetaven. Seveda pa bi lahko prehud pritisk drugih programov ogrozil eksistenco discipline. Zato bi bilo treba novosti, če bi šlo za raziskovanje političnih pojavov, izpeljati znotraj področja politologije, ne pa odpirati vzporednih programov, ki bi pomenili subverzijo proti njej. Politologija se je v zadnjih letih kadrovsko okrepila in se bo krepila še naprej. Sodimo, da nastajajo razmere, v katerih se politologija krepi kot disciplina in dosega višjo stopnjo profesionalizacije.

V

Politološki študij, primerno teoretično in metodološko zasnovan in interdisciplinaren, se bo tako lahko še bolj odprl novemu zavedanju družbenih in političnih vprašanj, še bolj se bo približal potrebam prakse (tudi z novim premislekom o študijski praksi) in bo še konkretnje oblikoval poklicne politološke profile. Primerni nabor študentov je pomemben pogoj za razvoj takega študija. Takšen pogoj pa je tudi ustrezen razvoj politološkega raziskovanja in njegova avtonomnost nasproti pragmatizma vsakdanjih politik.

Takšna struktura in način politološkega študija izvirata tudi iz izkušenj in študijskih ureditev nekaterih razvitih evropskih držav in ZDA, v katerih je družboslovje zaradi novih časov tudi podvrženo spraševanju in samospraševanju. Nova postindustrijska informacijska družba zahteva tako politično znanost, ki bo ustrezno odgovorila na zahteve »postmoderne« družbe: zahtevo po novem vrednotenju urejanja in samourejanja družbenih procesov; po novem oblikovanju dinamičnega ravnotežja med civilno družbo in državo, ki bo izključevala enostransko prevlado,

hkrati pa tudi instrumentalizacijo politike po delnih interesih; po novem vrednote-
 nju razmerja med načelom večine in med demokracijo, ki vključuje priznavanje
 temeljnih pravic in svoboščin človeka in manjšin; ki politiko vrednoti kot kontinu-
 iran proces med posameznikom – asociacijo – narodom – svetom; ki poleg materi-
 alnih interesov priznava novo moč, vrednot duha in kulture; ki se zaveda dostojan-
 stva človeka in tudi odgovornosti do narave; ki omejuje nasilje in si prizadeva, da
 se bo v perspektivi izločilo kot strukturni pojav družbe. Politična znanost, ki kot
 avtonomna disciplina postavlja v svoje središče načela *avtonomnosti in (samoo-
 jevanja), svobode in demokratičnega nadzora*, mora v dobi nove moči, tehnike,
 a tudi novega tveganja s tehniko (»Risikogesellschaft«) prispevati k temu, da bodo
 človek, njegove asociacije in širše skupnosti bolj racionalno, skladno in demokra-
 tično (in z manj entropije in vse manj nasilja) obvladovale svojo usodo. Reformira-
 na politična znanost in študij politike, kakor koli bosta kot drugod po svetu bolj
 analitična, hkrati ne bosta mogla brez tiste normativne zasnovanosti, v kateri se
 izražajo klasične in nove vrednote »postmaterialistične« družbe.

LITERATURA

- Andrews, William A. (ur.): *International Handbook of Political Science*, Greenwood Press, Westport-Connecticut/
 London-England 1982.
- Beyme, Klaus v.: *Die Theoretik der Politik im XX. Jahrhundert: von Moderne zur Postmoderne* (1991 – v tisku)
- Braud, Philippe: *La science politique*, P.U.F., Paris 1990
- Easton, David: »Politična znanost v Združenih državah Amerike«, *Teorija in praksa*, 7–8/1985
- Fechner, Frank: *Politik und Postmoderne. Postmodernisierung als Demokratisierung?*, Passagen Verlag, Wien 1990
- Grawitz, Madeline – Leca, Jean (ur.): *Traite de science politique*, P.U.E., Paris 1981, 1. knjiga.
- Graziano, Luigi – Easton, David – Gunnell, John (ur.): *Fra scienza e professione. Saggi sullo sviluppo della scienza
 politica*, Franco Angeli, Milano 1991
- Gunnell, John: *Between Philosophy and Politics. The Alienation of Political Theory*, *The University of Mass. Press*,
 Amherst 1986
- Politikwissenschaft und Verwaltungswissenschaft, *posebno str. 465–505, PVS, Sonderhaft 13/1982*
- Ponton, Geoffrey – Gill, Peter: *Introduction to Politics*, Basil Blackwell, Oxford 1984.